
ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ І ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

О.О. СТОРОЖЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-8591-8202

E-mail: 9650120@ukr.net

Tel.: +380979650120

М.М. НАСТЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів та інноваційного менеджменту,

Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

ORCID: 0000-0001-6311-6850

E-mail: Nastenkomp@ukr.net

Анотація. Метою дослідження є пошук вирішення проблемних аспектів при плануванні бюджету шляхом аналізу системи місцевих фінансів і визначення можливостей удосконалення механізму бюджетного планування. У сучасній вітчизняній науці питанням висвітлення практичних проблем бюджетного процесу і бюджетного планування місцевих фінансів, зокрема, приділено значну увагу. Однак відсутнє єдине визначення поняття бюджетного планування, його економічного змісту, завдань і принципів. Для досягнення поставленої мети були використані загальнонаукові методи: метод наукового узагальнення – для підтвердження актуальності дослідження в сучасних умовах; аналіз та синтез – для розуміння процесів реформування територіальної організації влади на засадах децентралізації як одним із ключових напрямів системних суспільних трансформацій в Україні; наукової екстраполяції та прогнозування – для подальшого розуміння, що з сучасного фінансового механізму місцевий бюджет поступово перетворюється в потужний засіб впливу на громадську думку. Основними результатами дослідження, що формують його наукову новизну стали: пошук вирішення проблемних аспектів при плануванні бюджету шляхом аналізу системи місцевих фінансів і визначення можливостей удосконалення механізму бюджетного планування, виявлення змісту сутності поняття «бюджетне планування» та обґрунтування організаційно – правових засад бюджетного планування; розкриття ролі місцевих бюджетів як ланки бюджетної системи з представленням сучасного стану бюджету та бюджетних

показників об'єднаних територіальних громад України; висвітлення особливостей планування місцевих бюджетів із представленням проблем формування місцевих бюджетів і шляхів їх вирішення. Практична значимість одержаних результатів зумовлена положеннями наукової новизни та можливістю використання пропозицій і рекомендацій дослідження у сфері практичної діяльності місцевих фінансових органів усіх рівнів, виконавчих органів місцевих рад, місцевих державних адміністрацій, відповідних місцевих рад.

Ключові слова: бюджетне планування; місцевий бюджет; доходи місцевих бюджетів; децентралізація.

Актуальність

Нині, коли Україна перебуває в стані війни та в умовах прагнення до євроінтеграції і членства в європейських інституціях, зміни, особливо у сфері адміністративних процедур і публічних фінансів, відбуваються дуже повільно, як і перехід до відповідних стандартів, визнаних згаданими інституціями. Поряд із процесами загальносуспільного характеру, формування бюджетної політики в контексті демократичних консультацій ґрунтується на суспільній згоді щодо її стратегічних напрямів і пріоритетів.

Бюджет є важливим інструментом держави, за допомогою якого формується економічний і соціальний потенціал країни в цілому. Завдяки своїй визначальній ролі в економіці бюджетний процес і бюджетна політика пов'язують державні інституції з інтересами суспільства та всіх суб'єктів господарювання. Бюджет як важіль управління дає змогу громадянам і місцевим органам влади як їхнім представникам впливати на економічні, соціальні та політичні процеси в країні. Із суто фінансового механізму бюджет поступово перетворюється на потужний інструмент впливу на громадську думку, напрямом соціальних змін і розгортання

політичних подій у країні. Кожна держава має свій бюджет, хтось більший, хтось менший, але успішне функціонування бюджетної системи будь-якої держави в цілому, тісно пов'язане саме з ефективною організацією самого бюджетного процесу.

Важливою частиною бюджетного процесу є бюджетування, яке, як відомо, включає в себе підготовку, обговорення та затвердження бюджетних пропозицій. Бюджетування є важливою складовою системи фінансового планування та прогнозування, яка підпорядковується вимогам державної бюджетної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання розвитку й необхідності удосконалення системи планування місцевих бюджетів в Україні знайшли відображення в працях цілої плеяди науковців, а саме: О. Василика, що зосереджував увагу на історичній складовій формування та використання місцевих фінансів; І. Долженко, Ю. Негоди та Л. Лисак, які досліджували вплив фіскальної децентралізації на формування бюджетів місцевих громад у державі; В. Зайчикової та О. Кириленко що висвітлювали втілення процесу прогнозування формування

доходів бюджетів на місцевому рівні при міжбюджетному регулюванні; І. Лук'яненко і С. Юрія при здійсненні аналізу ефективності ролі місцевих податків у формуванні бюджетів на рівні громад; І. Луніної, В. Макогона, які аналізували такі проблеми, як незбалансованість регіонального розвитку й проблеми наповнення доходної частини регіональних бюджетів.

Вагомі наукові дослідження в сфері розвитку місцевих бюджетів, їхнього формування та використання в зарубіжній науковій літературі представлені працями Дж. Б'юкене-на, А. Вагнера, Р. Дорнбуша, Г. Талло-ка, С. Фішера, Е. Хансена, Дж. Хікса. Проте, незважаючи на значні наукові здобутки в сфері дослідження формування місцевих бюджетів, дана категорія потребує подальшого вивчення в зв'язку з постійним розвитком суспільних відносин у сфері фінансово-економічного, політичного устрою держави та нових викликів часу.

Мета дослідження: пошук вирішення проблемних аспектів при плануванні бюджету шляхом аналізу системи місцевих фінансів і визначення можливостей вдосконалення механізму бюджетного планування.

Матеріали та методи дослідження

Для досягнення поставленої мети були використані загальнонаукові методи: метод наукового узагальнення – для підтвердження актуальності дослідження в сучасних умовах; аналізу та синтезу – для розуміння процесів реформування територіальної організації влади на засадах децентралізації як одного з ключових напрямів системних суспільних трансформацій в Україні; наукової екстраполяції

та прогнозування – для подальшого розуміння, що з суто фінансового механізму місцевий бюджет поступово перетворюється в потужний засіб впливу на громадську думку.

Результати дослідження та їх обговорення

У Бюджетному кодексі України бюджети місцевого самоврядування визначаються як бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад, які створюються згідно з законом і перспективним планом формування територій громад [1].

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади в Україні, прийнятої урядом 1 квітня 2018 р., розпочато процес децентралізації влади [14]. Децентралізація – це передача більшості повноважень і контролю над бюджетами від центральної влади держави до органів місцевого самоврядування (ОМС) з метою збільшення можливостей фінансування саме тих заходів і потреб, які є нагальними для тієї чи іншої громади.

Реформа децентралізації передбачала передачу повноважень, фінансів на їх реалізацію та відповідальності за їх виконання від центральної влади органам місцевого самоврядування, тобто тому керівництву (місцевим радам і їх головам), яке жителі територіальних громад самі собі обирають. Вихідним пунктом реформи стало усвідомлення, що на місцях краще орієнтуються в локальних проблемах і ефективніше можуть використати кошти на їх вирішення [17].

Мета децентралізації – наблизити владу до жителів певної громади, а

тих, у свою чергу – до влади для підвищення доступності та якості таких видів послуг, як: освітні, медичні, культурні, адміністративні, комунальні, соціальні тощо.

У результаті цієї реформи об'єднані територіальні громади (ОТГ) стали отримувати набагато більше можливостей для розвитку (а саме: повноваження та кошти). І пов'язано це зі зміною адміністративно-територіальної вертикалі. До входження в ОТГ міста, села і селища (як базові територіально-адміністративні одиниці) були в складі району (територіальної адміністративної одиниці проміжного рівня, який своєю чергою входив до складу області). Після об'єднання в ОТГ села отримали не лише виборні органи управління, компетентні вирішувати всі місцеві питання, а й кошти з державного бюджету на розвиток, які потрапляють в ОТГ безпосередньо з державного бюджету, а не опосередковано, як було до об'єднання (через бюджет області, тоді району й аж потім у село) [16].

У 2014 р. започаткована реалізація реформи децентралізації, основними завданнями якої визначено досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування й органами виконавчої влади на засадах субсидіарності та створення дієздатних територіальних громад як базової ланки адміністративно-територіального устрою. У рамках реформи відбулися принципово нові для України процеси співробітництва й добровільного об'єднання територіальних громад [6].

На початок реформи в Україні існувало близько 12 тис. територіальних громад, кожна з яких приймала власний бюджет, у той час як у більш ніж у 6 тис. громад чисельність жи-

телів становила менш, як 3 тис. осіб, із них у 4809 громадах – менш, як 1 тис. осіб, а в 1129 громадах – менш, як 500 осіб, у більшості з них не були утворені виконавчі органи відповідних сільських рад, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо. Органи місцевого самоврядування таких громад практично не могли здійснювати надані їм законом повноваження. Окрім того, 5419 бюджетів місцевого самоврядування були дотаційними, що становило понад 70% від загальної їх кількості, а 483 територіальні громади на 90% утримувалися за рахунок коштів державного бюджету [12, 15].

До започаткування реформи практика здійснення постійної фінансової допомоги через бюджети районів малочисельних територіальних громад із використанням трансфертних дотацій вирівнювання обтяжувало державний бюджет і стримувало їх інноваційний розвиток.

Дана реформа мала три основні напрями: по-перше, це – регіональний розвиток у контексті передбачення створення умов для потужного розвитку територіальних громад і регіонів, при цьому передбачено, що переважна більшість питань мають бути вирішені «на місцях»; по-друге, це – можливість забезпечення достатньою кількістю фінансових ресурсів місцевих рад самоврядування шляхом внесення необхідних змін до Податкового та Бюджетного кодексів; по-третє, це – сприяння ефективності та прозорості, а саме, в сформованих громадах мають діяти органи й установи, які мають надавати саме якісні послуги, а діяльність органів самоврядування повинна здійснюватися відкрито і перебувати під постійним контролем мешканців громад.

Рис. 1. Географія процесу об'єднання територіальних громад [4].

Для забезпечення реалізації закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» урядом було затверджено Методику формування спроможних територіальних громад [13]. Упродовж 2015 р. добровільно об'єдналися 793 громади, утворивши 159 об'єднаних територіальних громад (рис. 1).

У таблиці 1 подано кількість громад за категоріями в розрізі областей (для громад, затверджених Кабінетом Міністрів України) на 01.10.2020 р. [3].

Із часу впровадження реформи до теперішнього часу основною проблемою функціонування ОТГ є недостатня наявність фінансових ресурсів. Згідно з Бюджетним і Податковими кодексами фінансові ресурси ОТГ складаються з власних доходів і тих, які передані з державного бюджету (табл. 2).

Власні доходи ОТГ 2019 року (дані 2020-2021 рр. не використовуємо з причини нетиповості формування та перерозподілу фінансування бюджетів усіх рівнів унаслідок пандемії) зросли майже на 62% (до 20.9 млрд. грн), порівняно з 2018 роком.

Власні доходи включають: відрахування від загальнодержавних податків і зборів (податку з доходів фізичних осіб (надходження від якого забезпечують близько 57% усіх власних доходів ОТГ), акцизного податку, рентних платежів тощо), надходження від місцевих податків і зборів (єдиного податку, податку на майно, плати за землю, туристичного збору тощо) та інші надходження (штрафи, кошти від відчуження комунального майна, гранти тощо). Другу частину доходів ОТГ становлять кошти, що безпосередньо і безоплатно передають об'єднаним територіальним громадам із державного бюджету у вигляді міжбюджетних трансфертів і які використовуються на фінансування розвитку ОТГ, а саме: освіти, медицини, соціального захисту. Частка переданих із держбюджету коштів здебільшого коливається в межах 65–75% загальних доходів ОТГ [11].

У більшості випадків кошти з видаткової частини ОТГ спрямовуються на так зване «проїдання» або радше нагадують «латання дір», про інвестиційний і інноваційний розвиток не йдеться, крім того значна

1. Кількість громад за категоріями в розрізі областей на 01.10.2020 р.

Кількість громад				
Область	Міські	Селищні	Сільські	Усього
Вінницька	18	22	23	63
Волинська	11	18	25	54
Дніпропетровська	20	25	41	86
Донецька	43	14	9	66
Житомирська	12	22	32	66
Закарпатська	11	18	35	64
Запорізька	14	17	36	67
Івано-Франківська	15	23	24	62
Київська	24	23	22	69
Кіровоградська	12	16	21	49
Луганська	20	12	5	37
Львівська	39	17	17	73
Миколаївська	9	14	29	52
Одеська	19	25	47	91
Полтавська	16	20	24	60
Рівненська	11	13	40	64
Сумська	15	15	21	51
Тернопільська	18	16	21	55
Харківська	17	26	13	56
Херсонська	9	17	23	49
Хмельницька	13	22	25	60
Черкаська	16	10	40	66
Чернівецька	11	7	34	52
Чернігівська	16	24	17	57
Загалом	409	436	624	1469

Джерело: [3].

2. Склад фінансових ресурсів ОТГ

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ОТГ	
ВЛАСНІ	З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
Відрахування від загальнодержавних податків і зборів (наприклад: податку з доходів фізичних осіб акцизів, рентних платежів та ін.); надходження від місцевих податків і зборів (єдиного податку, плати за землю, податку на майно, туристичного збору тощо); інші надходження (штрафи, кошти від відчуження комунального майна, гранти тощо).	Міжбюджетні трансферти (дотації, субвенції тощо)

Джерело: складено авторами за [1].

частина видатків спрямовується на утримання органів управління (в окремих ОТГ сягає більш як 60% обсягу власних доходів за рекомендованих 20%). Однак нагадуємо, що після запровадження реформи ОТГ отримали не тільки широкі повноваження, а ще й широке коло обов'язків щодо фінансування видатків громади. Загалом же кошти витрачають на ремонт і будівництво доріг, центрів надання адміністративних послуг, фельдшерсько-акушерських пунктів і амбулаторій, шкіл і дитсадків, стадіонів і басейнів, водопостачання та каналізації, освітлення вулиць тощо. Тобто на все те, що може швидко продемонструвати позитивні зміни від створення ОТГ та покращити рівень добробуту мешканців.

Після початку повномасштабного вторгнення РФ до України склалася така ситуація, коли кількість програмних документів, за якими необхідно фінансувати ті чи інші заходи, зокрема щодо розвитку соціальної інфраструктури через виділення коштів із державного бюджету, є досить значною [12].

Потреби в засобах бюджету завжди значно перевищували загальний об'єм фінансових ресурсів, які є в розпорядженні держави. Більше того, в період ухвалення програмних документів не завжди враховується той факт, що забезпечення отримання доходів до бюджету шляхом проведення відповідної фіскальної політики держави не може мати характер постійного збільшення. При цьому зауважимо, що майже сто відсотків податкових надходжень в умовах воєнного стану спрямовуються на фінансування обороноздатності нашої країни. Тому, наразі дуже важливим аспектом у формуванні видаткової політики як на регіональному

рівні, так і на державному в цілому, необхідно визначитися з першочерговою витрат.

На наш погляд, державна регіональна політика має розроблятися для забезпечення формування такої фінансової спроможності місцевих органів влади й місцевого самоврядування, яка б створювала умови для ефективного розвитку, подолання соціально-економічних диспропорцій із урахуванням особливостей регіонів, їх потенціалу щодо адаптації до різних ситуацій, спричинених сьогоднішніми викликами у вигляді військових дій і змін умов господарювання та життя в цілому [5].

При цьому пріоритетними завданнями органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в частині соціально-економічного розвитку з врахуванням обсягів місцевих бюджетів мають бути: зміцнення економічної основи для самостійного соціального розвитку регіонів через розмежування компетенції й відповідальності органів виконавчої влади; вдосконалення правових основ і практики взаємодії з економічних і соціальних питань місцевої виконавчої влади й органів самоврядування з господарюючими суб'єктами; зміцнення фінансової самостійності регіонів; згладжування існуючих міжрегіональних розбіжностей у рівнях соціально-економічного розвитку з використанням централізованої фінансової підтримки; здійснення державної підтримки стимулювання розвитку районів із потенціалом стати «точками» росту економіки [8].

Аналіз ситуації з наповнення місцевих бюджетів у 2023 році засвідчив, що (за даними Міністерства фінансів України) в січні-липні 2023 року до загального фонду місцевих бюджетів

(без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 258,7 млрд. грн, що на 49 млрд. грн більше за це й же період попереднього року (+23,31%). Значний приріст доходів спостерігався в таких областях: Київська (+44,22%), Житомирська (+45,15%), Чернігівська (+40,81%), Закарпатська (+38,89%), Черкаська (+35,78%).

Водночас є області, доходи яких скоротилися – це ті, де в 2023 р. тривають активні бойові дії: Луганська (-64,89%), Херсонська (-34,57%), Запорізька (-4,61%) та Донецька (-3,86).

Ми вже згадували, що головним джерелом доходів місцевих бюджетів є ПДФО. Станом на 2023 р. сума ПДФО, зібрана на території громади, розподілялася між бюджетами різних рівнів у такій пропорції:

- 21% – держаний бюджет (Бюджетним кодексом встановлено 25%, але як виключення для підтримки місцевого самоврядування у 2022-2023 рр. застосовується знижений норматив);

- 64% – бюджети сільських, селищних, міських територіальних громад (60% у Бюджетному кодексі), в тому числі для міста Києва – 40%;

- 15% – обласні бюджети.

За звітні січень-липень 2023 року зібрано 172,4 млрд. грн ПДФО, що складає 66,71% усіх доходів загального фонду місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів), це на 32,9 млрд. грн (+ 23,59%) більше ніж за аналогічний період в 2022 році.

Треба зазначити, що $\frac{3}{4}$ приросту ПДФО було забезпечено за рахунок надходжень податку з грошового забезпечення військовослужбовців, якого в січні-липні 2023 року надійшло 59,2 млрд. грн, що на 74,22% (+25,2 млрд. грн) більше проти попереднього року. Приріст таких від-

рахувань демонстрували всі регіони, крім Луганської області (-55,58%). Найбільшою мірою доходи від «військового» ПДФО зросли в Дніпропетровській, Закарпатській, Полтавській, Черкаській областях (майже удвічі), Донецькій – у 2,1 рази, Київській області – у 2,4 рази. Питома вага податку з грошового забезпечення військовослужбовців у загальній сумі ПДФО у січні - липні 2023 року у всіх доходах місцевих бюджетів – 22,9% [2].

Отже, завдяки стабільним надходженням ПДФО фінансовий стан певної частини місцевих бюджетів залишається стійким. Профіцит місцевих бюджетів (+ 64,2 млрд. грн) обумовлений збільшенням надходжень від ПДФО військових, надходження якого за 7 місяців 2023 р. склали майже 60 млрд. грн (23% всіх доходів загального фонду, без трансфертів), а за підсумками року складуть близько 100 млрд. грн [11].

Однак у розрізі окремих населених пунктів надходження від військового ПДФО, що сплачується за місцем розташування військових частин, навчальних центрів і полігонів, украй нерівномірні. На додаток до широко обговорюваного останнім часом питання про ефективність витрат місцевих органів влади у воєнний час (державні закупівлі) це поглиблює проблему нерівності податкових і фінансових можливостей ОТГ, які значно зросли внаслідок війни.

Проблема полягає не тільки в негативному впливі на ОТГ у районах активних бойових дій і поблизу російського кордону, де ситуація ускладнюється міграцією вимушених переселенців і зниженням ділової активності, а й у збільшенні розриву між населеними пунктами в тилових

районах. Звісно, диспропорції в розвитку ОТГ існували завжди, проте повномасштабна війна їх посилила, зокрема за рахунок певних перекосів у розподілі «військового» ПДФО за місцевими бюджетами. Чинна система міжбюджетних відносин передбачає горизонтальне вирівнювання бюджетів на основі індексу податкової забезпеченості.

Основні цілі системи вирівнювання розглядаються з двох точок зору: по-перше, стимулювання місцевих мешканців до створення власної економічної бази й, відповідно, до збільшення відрахувань ПДФО; по-друге, забезпечення в ОТГ, де спостерігається зростання індексу податкової місткості, гідних умов життя (розвиток інфраструктури, розв'язання соціальних і сімейних проблем) та стимулювання їх до подальшого розвитку [9, 10].

Однак розміщення окремих військових частин і збільшення чисельності військовослужбовців – фактори, що нині справляють істотний вплив на дохідну частину бюджету ОТГ – є не наслідком зростання чи покращення економічної активності місцевого населення, а рішеннями державних органів влади у відповідь на російську агресію. Допоки зберігаються перекози в розподілі «військового» ПДФО, деформуватиметься й система вирівнювання місцевих бюджетів. Ця ситуація, до речі, є ще одним важливим спірним моментом, який необхідно вирішити, знайшовши баланс між вирівнюванням видатків на оборону задля протидії російській агресії, підтримкою місцевого самоврядування та збереженням результатів реформи децентралізації.

Таким чином, дослідження впливу децентралізації бюджетної системи

на місцеві бюджети в Україні можуть характеризувати реформи як такі, що призвели до більш позитивних змін у системі фінансування місцевого самоврядування в Україні. Окрім того, внаслідок реформ ОТГ стали більш самостійними та самодостатніми, отримали можливість самостійно фінансувати свої зобов'язання та невідкладні потреби, що є однією з основних переваг децентралізації.

Ще однією проблемою, пов'язаною з видатками місцевих бюджетів і розрахунком нормативів відповідних видатків на основі передання повноважень, є нерівномірність, а в деяких випадках дуже значна диференціація місцевих громад за територією, чисельністю та щільністю населення, наявністю інфраструктури тощо. На сучасному етапі районні ключові міста й райони виконують практично однакові функції й мають однакові повноваженнями, хоча й різняться за рівнем бюджетної системи та організації системи місцевого самоврядування. У процесі реформування структури районної адміністрації необхідно провести типологізацію районних спільнот і забезпечити більш-менш однакові умови й підходи до їхньої загальної типології для розрахунку точніших і коректніших показників і критеріїв видатків.

Ще одним аспектом скорочення видатків місцевих бюджетів є процес і підхід до розрахунку видатків. Пропонується перейти до нормативної системи розрахунку видатків. Це означає планування видатків у розрахунку на одного мешканця або споживача послуг на відміну від наявної системи розрахунку, що базується на принципі «від мережі». Існуючий принцип полягає в тому, що кошти, які циркулюють у бюджетній

сфері на місцевому рівні, прив'язані до кожного конкретного об'єкта, такого як школа, дитячий садок, клуб, і місцева влада не зацікавлена в скороченні існуючої інфраструктури. Кошти витрачаються на непотрібний персонал, навіть якщо він недовикористовується або використовується неефективно, але поки мережа існує, місцевий бюджет отримує хоча б якийсь асигнування [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Планування місцевого бюджету ґрунтується на низці принципів, які відображають вимоги до процесу формування фінансового плану управління бюджетними коштами з урахуванням ситуації розвитку адміністративного поділу.

Однак, на наш погляд, під час планування місцевого бюджету необхідно також враховувати так званий «принцип відповідальності», згідно з яким кожен учасник процесу планування несе відповідальність за свої дії чи бездіяльність на кожному етапі процесу планування. Це дасть змогу скоротити необґрунтовані видатки та значно підвищити ефективність використання бюджетних коштів.

Для вдосконалення бюджетного планування, підвищення якості місцевого бюджетного контролю та приведення в дію процесу інтеграції до Європейського співтовариства необхідно адаптувати систему складання та виконання місцевих бюджетів до механізмів цієї процедури в ЄС.

Для України сьогодні програмно-цільове планування соціально-економічного розвитку не лише втратило свою актуальність, а й потребує подальшого вдосконалення

та розробки гнучких і збалансованих підходів з огляду на дедалі більшу складність координації цих процесів в умовах децентралізації управління.

Тому ми вважаємо, що суть змін, необхідних у контексті реформ, які проводяться, полягає в поєднанні децентралізації влади та децентралізації бюджету, чіткому визначенні засад цих процесів і використанні програмно-цільового планування видатків місцевих бюджетів.

На нашу думку, ключовим елементом для покращення бюджетного планування є доступність інформації. Як правило, інформація про плани видатків місцевих бюджетів або взагалі відсутня, або публікується на офіційних веб-сайтах головних розпорядників коштів у форматі, який є неповним і складним для розуміння зовнішніми користувачами. Вважаємо, що вимоги до інтерфейсу, складових, змісту й наповнення електронних ресурсів органів місцевого самоврядування для планування і фінансування видатків місцевих бюджетів і оцінки ефективності цих процесів мають бути затверджені на законодавчому рівні в формі, доступній для пересічного мешканця громади, району чи області.

Ще одним напрямом удосконалення місцевих бюджетів є участь громадськості в бюджетному процесі через організацію громадських слухань для визначення ключових пріоритетів розвитку адміністративно-територіальних одиниць і оцінки ефективності процесу прогнозування використання бюджетних коштів у попередні роки.

Використання громадських слухань як засобу впливу на рішення влади, а не формальних зустрічей для обміну інформацією, сприяє підви-

щенню ефективності планів видатків місцевих бюджетів і є елементом справжньої демократії.

Список використаних джерел

1. Бюджетний Кодекс України. Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI : станом на 19.11.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Гетманцев Д. Військові стали двигуном місцевих бюджетів. Чи це добре? 2023. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/vijskovi-stalidvihunom-mistsevikh-bjuzdzhativ-chi-tse-dobre-948215.html>
3. Децентралізація дає можливості. 2022. URL: <https://gazetahm.org/posts/detsentralizatsiia-daie-mozhlyvosti>
4. Децентралізація. Фінансово-аналітичні документи. 2019. URL: http://www.minregion.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/04/Decentr_297x210_April-2019.pdf
5. Долженко І.І. Оцінка впливу фіскальної децентралізації на формування місцевих бюджетів України. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: економіка, аграрний менеджмент, бізнес.* № 284 (2018). С. 66-76.
6. Кудряшов В.П. Критична інфраструктура та фінансова безпека. *Фінанси України.* 2021. № 2. С.7–25. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.007>
7. Лемішко О.О. Бюджетне забезпечення відтворювальних процесів в аграрному секторі економіки України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics».* 2019. №14. 136-141. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V14\(2019\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V14(2019)-22).
8. Маркович Г. Особливості місцевих бюджетів на 2020 рік. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/7794>
9. Негода Ю.В. Роль місцевих бюджетів у фінансуванні повоєнного відновлення комунальної сфери. *Економіка і суспільство.* 2022. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-59>
10. Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово – комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua>
11. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
12. Офіційний сайт Асоціації міст України. URL: <https://www.auc.org.ua/>
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» від 8 квітня 2015 р. № 214. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>
14. Про місцеві державні адміністрації. Закон України від 09.04.1999 р. № 586–XIV: станом на 03.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
15. Розпорядження КМУ № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні від 01.04.2015 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/333-2014-%D1%80>.
16. Фінансова децентралізація в Україні. Перший етап успіхів. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: [http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentr_\(21.03.17\).pdf](http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentr_(21.03.17).pdf)
17. Ho, A.T.K. PBB in American local governments: it's more than a management tool. *Public Administration Review.* 2011. № 71(3). P. 391-401. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2011.02359.x>

References

1. Biudzhetnyi Kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI :

- stanom na 19.11.2023 r. [Budget Code of Ukraine. Law of Ukraine dated 07/08/2010 No. 2456-VI: as of 11/19/2023]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
- Hetmantsev, D. (2023). Viiskovi staly dvyhunom mistsevykh biudzhativ. Chy tse dobre? [The military became the engine of local budgets. Is it good?]. Retrieved from <https://glavcom.ua/economics/finances/vijskovi-stali-dvihunom-mistsevykh-biudzhativ-chi-tse-dobre-948215.html>
 - Detsentralizatsiia daie mozhlyvosti [Decentralization provides opportunities]. (2022). Retrieved from <https://gazetahm.org/posts/detsentralizatsiia-daie-mozhlyvosti>
 - Detsentralizatsiia. Finansovo–analychni dokumenty [Decentralization. Financial and analytical documents]. (2019). Retrieved from http://www.minregion.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/04/Decentr_297x210_April–2019.pdf
 - Dolzhenko, I.I. (2018) Otsinka vplyvu fiskalnoi detsentralizatsii na formuvannia mistsevykh biudzhativ Ukrainy [Assessment of the impact of fiscal decentralization on the formation of local budgets of Ukraine]. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy. Seriya: ekonomika, ahrarnyi menedzhment, biznes*, 284.66-76.
 - Kudriashov, V.P. (2021) Krytychna infrastruktura ta finansova bezpeka [Critical infrastructure and financial security]. *Finansy Ukrainy*. 2. 7–25. Retrieved from <https://doi.org/10.33763/finukr2021.02.007>
 - Lemishko, O.O. (2019) Biudzhethne zabezpechennia vidtvoriuvalnykh protsesiv v ahrarnomu sektori ekonomiky Ukrainy [Budgetary provision of reproductive processes in the agrarian sector of the economy of Ukraine]. *Elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk «Modern Economics»*, 14, 136-141. Retrieved from <https://doi.org/10.31521/modecon>
 - Markovych, H. (2020). Osoblyvosti mistsevykh biudzhativ na 2020 rik [Features of local budgets for 2020]. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua/news/7794>
 - Nehoda, Yu.V. (2022). Rol mistsevykh biudzhativ u finansuvanni povoiennoho vidnovlennia komunalnoi sfery [The role of local budgets in financing the post-war reconstruction of the communal sphere]. *Ekonomika i suspilstvo*. 43. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-59>
 - Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo – komunalnoho hospodarstva Ukrainy [The official website of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine]. Retrieved from <http://www.minregion.gov.ua>
 - Ofitsiyni veb-sait Ministerstvo finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from <https://www.mof.gov.ua/uk>
 - Ofitsiyni sait Asotsiatsii mist Ukrainy [Official website of the Association of Cities of Ukraine]. Retrieved from <https://www.auc.org.ua/>
 - Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad» vid 8 kvitnia 201. 214 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Methodology for the formation of capable territorial communities» of April 8, 2015 No. 214]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>
 - Pro mistsevi derzhavni administratsii. Zakon Ukrainy vid 09.04.1999 r. № 586–XIV: stanom na 03.08.2023 r. [About local state administrations. Law of Ukraine dated 04/09/1999 No. 586–XIV: as of 08.03.2023]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/333-2014-%D1%80>
 - Rozporiadzhennia KМУ № 333-r «Pro

- skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini» vid 01.04.2015 roku [Decree of the CMU No. 333-r «On approval of the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine» dated April 1, 2015]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/333-2014-%D1%80>.
16. Finansova detsentralizatsiia v Ukraini. Pershyi etap uspihiv. Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy [Financial decentralization in Ukraine. The first stage of success]. Retrieved from <http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments>
17. Ho, A. T. K. (2011). PBB in American local governments: it's more than a management tool. *Public Administration Review*, 71(3), 391-401. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2011.02359.x>
-

Storozhenko O., Nastenko M. (2023).

PROBLEMS OF BUDGET PLANNING IN THE SYSTEM OF LOCAL FINANCE AND WAYS OF ITS IMPROVEMENT

BIOECONOMY AND AGRARIAN BUSINESS, 14(4): 19-31.

<https://journals.nubip.edu.ua/index.php/bioeconomy/article/view/48646>

[https://doi.org/10.31548/economics14\(4\).2023.017](https://doi.org/10.31548/economics14(4).2023.017)

Abstract. *The purpose of the study is to find a solution to problematic aspects of budget planning by analyzing the system of local finances and identifying opportunities for improving the budget planning mechanism. Because, in modern domestic science, in particular, considerable attention is paid to the issues of highlighting practical problems of the budget process and budget planning of local finances. However, there is no single definition of the concept of budget planning, its economic content, tasks and principles. To achieve the goal, general scientific methods were used: the method of scientific generalization - to confirm the relevance of research in modern conditions; analysis and synthesis - to understand the processes of reforming the territorial organization of power on the basis of decentralization as one of the key directions of systemic social transformations in Ukraine; scientific extrapolation and forecasting - for further understanding that the local budget is gradually turning from a purely financial mechanism into a powerful means of influencing public opinion. The main results of the research, which form its scientific novelty, were: the search for a solution to problematic aspects of budget planning by analyzing the system of local finances and identifying opportunities for improving the budget planning mechanism, identifying the essence of the concept of «budget planning» and substantiating the organizational and legal foundations of budget planning; disclosure of local budgets as a link of the budget system with a presentation of the current state of the budget and budget indicators of the united territorial communities of Ukraine; coverage of the peculiarities of planning local budgets with a presentation of the problems of forming local budgets and ways to solve them. The practical significance of the obtained results is determined by the provisions of scientific novelty and the possibility of using research proposals and recommendations in the field of practical activities of local financial bodies of all levels, executive bodies of local councils, local state administrations, and relevant local councils.*

Keywords: *budget planning; local budget; revenues of local budgets; decentralization.*
